

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่สร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวนมูลค่ามหาศาล สร้างสรรค์อาชีพที่หลากหลายให้กับคนในสังคมไทย และก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการพัฒนาประเทศ สร้างความเจริญก้าวหน้ารุ่งเรืองในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงในประเทศ ในท่ามกลางสถานการณ์การท่องเที่ยวของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในสังคมโลกปัจจุบัน ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีการแข่งขันกัน ในระดับสูงทั้งด้านการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ การตลาดทั้งในและต่างประเทศ การพัฒนาการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาเทคโนโลยีด้านการท่องเที่ยว การกำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการให้บริการที่เป็นเลิศ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554, หน้า 6)

แต่อย่างไรก็ดี การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวย่อมส่งผลให้เกิดความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรมาพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดผลลัพธ์ต่อการท่องเที่ยวสูงสุด และเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวปีละมากๆ ทำให้สามารถสนองต่ออัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจตามแนวคิดแบบเสรีนิยม ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ใช้เป็นทรัพยากรหลักสำหรับการพัฒนา อุตสาหกรรมท่องเที่ยววนั้น ก็ย่อมต้องมีการเสื่อมโทรมลงไป ไม่ว่าจะเป็นด้านสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปย่อมหลีกเลี่ยงผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงระดับมหานคร ที่มีความเป็นมา และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์อยู่คู่กับประเทศไทยมาอย่างยาวนานมากกว่า 200 ปี ส่งผลให้เกิดอาคารสถานที่ และวัฒนธรรมที่มีความสำคัญและน่าสนใจอยู่เป็นจำนวนมาก จึงเป็นสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากจากทั่วโลกต้องการเข้ามาท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานครแห่งนี้ จนทำให้กรุงเทพมหานครถูกจัดอันดับเมืองที่น่าท่องเที่ยวมากที่สุดในโลก โดยจากผลสำรวจจาก MasterCard Global Destinations Cities Index ระบุว่า กรุงเทพมหานคร ครัวแชมป์อันดับหนึ่งเมืองที่มีผู้เดินทางมาเยือนมากที่สุดในโลก (ไทยรัฐออนไลน์, 25 ก.ย. 2559) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวในเขตกรุงเทพมหานครชั้นใน อย่างเช่นพื้นที่ชุมชนในเขตสัมพันธวงศ์ มีการสถานที่ท่องเที่ยวในลักษณะเชิงวัฒนธรรม ที่มีลักษณะโดดเด่นของชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลและลูกหลานที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนอาศัยและทำมาหากินในย่านสำเพ็งและเยาวราช จนทำให้ย่านดังกล่าวมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักไปทั่วโลกในนามของไชน่าทาวน์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย (China town) ทำให้เป็นศูนย์รวมของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ โดดเด่น สืบทอดกันมาจากอดีตควบคู่กับกรุงเทพมหานครเมืองหลวงแห่งนี้เสมอมา

จากการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร ทำให้เกิดผลกระทบจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในเขตสัมพันธวงศ์ ซึ่งได้แก่สิ่งแวดล้อมในสถานที่

ห้องเที่ยวเสียหาย เช่น ขยะมูลฝอยที่เกิดจากนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน มลภาวะทางอากาศที่เกิดจากการจราจรที่แออัด เป็นต้น รวมถึงวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป อาจทำให้ความนิยมของนักท่องเที่ยวต่อย่านชุมชนชาวจีนแห่งนี้ศูนย์หายไปในที่สุด ดังนั้นเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศ โดยเฉพาะการอนุรักษ์วัฒนธรรม วิถีชุมชนและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ให้มีความคงอยู่คู่กับชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

ในกระบวนการพัฒนาประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยในด้านต่างๆ การมีส่วนร่วมของของคนในชุมชน ถือว่ามีส่วนสำคัญต่อกิจกรรมต่างๆ ที่พัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรือง และเป็นการบ่งชี้ถึงการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน

การอนุรักษ์วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน จะขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนมิได้ เนื่องจาก วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ก่อให้เกิดวัฒนธรรมชุมชน ที่น่าค้นหา อย่างเช่น ชุมชนชาวจีนในย่านไชน่าทาวน์ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นที่น่าสนใจต่อนักท่องเที่ยว อีกทั้งสิ่งแวดล้อมในชุมชนก็มีส่วนสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ ต่อนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเยือน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจึงเป็นเสมือนหัวใจของการดูแลอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ เพื่อความยั่งยืนของชุมชน ก่อให้เกิดความมั่นคงต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนพื้นที่ สู่แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้

เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาร่วมกันในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ศึกษากรณีเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร รวมถึงปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในชุมชน ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร และมีแนวทางในการแก้ไขอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ศึกษากรณีเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

คำถามในการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีลักษณะเป็นอย่างไร
2. ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีลักษณะเป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาและรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมถึงศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนชาวจีนในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ

ขอบเขตทางด้านเวลา

ผู้วิจัยเลือกศึกษาในช่วงเวลา เดือนตุลาคม พ.ศ. 2560 – เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2561

ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร

งานวิจัยนี้กำหนดขอบเขตพื้นที่ในย่านชุมชนคนจีนในเขตสัมพันธวงศ์โดยมีอาณาเขต ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย มีถนนเจริญกรุงและถนนพระรามที่ 4 เป็นเส้นแบ่งเขต

- ทิศใต้ ติดต่อกับเขตคลองสาน ใช้แนวกำแพงกลางแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นเส้นแบ่งเขต

- ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตบางรัก มีคลองผดุงกรุงเกษม เป็นเส้นแบ่งเขต

- ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตพระนคร มีคลองรอบกรุง (คลองโอ่งอ่าง) เป็นเส้นแบ่งเขต

และประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่ ข้าราชการจากหน่วยงานในสังกัด กรุงเทพมหานคร นักการเมืองในท้องถิ่น ประชาชนในชุมชนชาวจีนเขตสัมพันธวงศ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชน ภาครัฐ รวมถึงภาคธุรกิจ ในกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

2. การอนุรักษ์ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การบูรณะฟื้นฟู วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

3. วัฒนธรรม หมายถึง วัฒนธรรมท้องถิ่นที่แสดงออกให้เห็นถึงวิถีชีวิตในพื้นที่ชุมชนในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

4. สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวในชุมชนเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

5. ปัญหาและอุปสรรค หมายถึง ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

6. ชัยนาทวาร์น หมายถึง ย่านชัยนาทวาร์นที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยอยู่ในบริเวณพื้นที่ชุมชนย่านชัยนาทวาร์น เยาวราช เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถนำผลของงานวิจัยไปปรับปรุงนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของภาครัฐ ให้ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลดียิ่งขึ้น
2. สามารถนำผลการวิจัยไปเสนอแนะเพื่อที่จะนำไปใช้กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศได้
3. ผลการวิจัย สามารถสร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชน ในการให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน
4. สามารถใช้งานวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางในการศึกษาเพิ่มเติมองค์ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในอนาคต